

RUDAR

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Ne frankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

... Glasilo slovenskih rudarjev ...

Dr. Benkovič proti rudarjem.

V zadnji številki smo na kratko poročali o najnovejšem „ljudskem“ junaštvu poslanca dr. Benkoviča, ki je hotel v parlamentu razpravo o prepovedi ženskega in otroškega dela v rudnikih zavleči s tem, da se je protivil temu, da bi se ta predloga odkazala socialno-političnemu odseku, ter je predlagal, da se odkaze predloga posebnemu rudarskemu odseku, ki bi se moral šele ustanoviti in v katerem bi imeli odločilno besedo rudniški zastopniki. Omenjali smo tudi, da sta radi tega protidelavskega postopanja sodruga Seitz in Muchitsch z dr. Benkovičem tako temeljito obračunala, da si bo mož to pač zapomnil. Danes prinašamo obširnejše poročilo po stenografičnem zapisniku (govor sodruga Muchitscha).

Podpredsednik Pernerstorfer (socialen demokrat): Gospod poslanec dr. Benkovič predlaga volitev rudarskega odseka 26 članov, ki bi se mu morala odkazati tudi predložena vladna predloga (namreč o prepovedi ženskega in otroškega dela v rudnikih — opomba uredništva) in sploh vse predloge, ki se tičejo rudarskih zadev in varstva rudarjev.

Prosim tiste gosdode, ki ta predlog podpirajo, da se dvignejo. (Se zgodi.)

Predlog je zadostno podprt in stoji v razpravi. Besedo dobi poslanec Muchitsch; podeljujem mu besedo.

Poslanec Muchitsch (socialen demokrat): Gospoda moja! Predloga, o kateri imamo sedaj razpravljati, temelji na mednarodnem dogovoru, ki se je sklenil na konferenci za delavsko varstvo v Bernu leta 1905. Na tej mednarodni konferenci za delavsko varstvo so se dogovorili, da se odpravi nočno delo žensk v industrijskih podjetjih in tam se je izrecno določilo, da ima ta dogovor veljati tudi za rudniška podjetja. Za ostale industrije se je odprava nočnega dela žensk že uresničila z zakonom od 21. februarja 1911., vsekakor, to hočem poudariti, s precejšnjimi težkočami. Gospodje na drugi strani zbornice, zastopniki sladkornih baronov v gosposki zbornici so se še v zadnjem trenutku pošteno prizadevali, da bi uresničenje tega malega zakona zavlekli. Za

rudarje, oziroma za rudniška podjetja pa se še ta minimalna reforma ni udeležila, in sicer, kar izrecno naglašam vsled zavlačevalnih manevrov v pododseku socialno-političnega odseka. Gospodje, ki nosijo za to zavlačevanje odgovornost, so se kakor zmiraj, če gre za vprašanja socialne reforme za rudarje, postavili na stališče, da morajo za rudniške magnate veljati izjeme in da se ima rudarje podrediti izjemnim zakonom. Ali eno je za zbornico in za pojmovanje zbornice in vlade v vprašanju socialne politike izrednega pomena, to namreč, da se bavimo danes rekel bi, po sreči s socialno-politično predlogo, s katero se bavili sigurno ne bi imeli prilike, če ne bi bila avstrijska vlada po mednarodnem dogovoru primorana, ravnati se po sklepih mednarodne konference za delavsko varstvo. To je tako značilno in tako žalosten dokaz za neplodnost vlade in naposled tudi naše birokracije na socialno-političnem polju, da se mora reči, da vladajo v vprašanih napredka socialno-politične zakonodaje naravnost klaverno razmere. Vlada si z vso močjo prizadeva, da zabrani ublažitev bede in pomanjkanja med širokimi masami delavskega ljudstva z uvozom argentinskega mesa. Vlada predlaga zbornici celo kopo davčnih predlog, vlada zahteva od zbornice rešitev brambne reforme, vlada ima veliko množino želja, katerih izpolnitev hoče od zbornice, ali vlada sama ne čuti niti najmanjše potrebe, da bi tudi za široke mase delavskega ljudstva, da bi zlasti za industrijsko delavstvo kaj storila. Da, reči se mora, da tvorijo za vladu in našo birokracijo podjetniški interesi nekak ne-dotikaj-se-me. Kajti drugače bi se pač skušalo na polju socialne reforme vsaj nekaj storiti. 20 let sem ni vlada na polju socialne politike z malimi izjemami dala nikakšne inicijative, 20 let sem ni zbornica na tem polju, kar bi rad zopet poudarjal, z malimi izjemami ničesar storila. Pred nekaj leti smo zaznali, da je vlada v trgovinskem ministrstvu ustanovila socialno-politično sekcijo. (Poslanec Hanusch: Bajе še obstoja!) Res? Sprožiti sem hotel baš to vprašanje, ker parlament, odkar ta socialno-politična sekcija obstoja, o delovanju te sekcije ni absolutno ničesar slišal. Iz te sekcije ni prišlo do sedaj absolutno nič in reči se mora, da je naravnost sramota za birokracijo in tudi za vladu,

ki izpriča dejstvo, da je za pospeševanje socialne reforme bila nastala potreba ustanovitve posebne akcije v trgovinskem ministrstvu, mirno gleda, kako ostaja ta sekcija absolutno neplodna, da iz nje ne pride niti ena sama socialno-politična predloga, ki bi o njej zbornica razpravljala in sklepala. Pri tej priliki in s tega mesta se moramo najodločnejše zavarovati proti načinu, kako se vedeta vlada in birokracija proti veliki množini socialno-političnih nalog, ki bi jih imel rešiti sedanji parlament. Tako, gospoda moja, ne bo šlo več dolgo naprej. Predloga, katero imamo sedaj razpravljati, nam prinaša samo minimum tega, kar se je določilo in sklenilo na bernski konferenci. Lahko ste zagotovljeni, da se s to predlogo rudniškim magnatom res ne stori nič žalega. To bi bilo res preveč, če bi se avstrijska vlada postavila enkrat tudi po koncu in za rudarje storila tudi malo več nego pa to, kar dovolijo rudniški magnati. Značilen za pojmovanje tega vprašanja je nek odstavek v razlagi, ki je pridodana tej prilogi, in v kateri je sledeče rečeno (cita):

„Z uvedbo predležčega zakona se bo na polju varstva rudarjev dosegel lep napredek“ (Veselost.) Gospoda moja! Ne smešite se s trditvijo, da se bo s tem dosegel kak izdaten napredek. Vsekakor pomeni ta zakon majhno izboljšanje napram zakonu iz leta 1884. glede na nočno delo žensk v rudniških podjetjih, vsekakor pomeni tudi majhno izboljšanje napram naredbi, ki jo je leta 1907. izdalo poljedelsko ministrstvo, ali o kakem znatnejšem napredku se pač ne more govoriti. V tej utemeljitvi je dalje rečeno: „lep napredek“ (cita):

„Ki ne bo občutno škodoval niti interesom rudniške industrije, pa se tudi pridobitnih razmer v rudništvu zaposlenih žensk bistveno ne bo dotikal.“

Da ste v skrbeh, da interesi rudniških magnatov v Avstriji ne bodo oškodovani, o tem smo, gospoda moja, popolnoma prepričani. Mi vemo, da je tudi ministrstvo za javna dela v velikih skrbeh, da ti intresni ne bodo občutno oškodovani, in dovolil si bom, da navedem v tem oziru pozneje majhen zgled. Ali da ste tudi zato v skrbeh, da bi znali biti s tem zakonom oškodovani tudi interesi ali pridobitne razmere v

LISTEK.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON:

Orlovo gnezdo.

(Iz norveškega.)

Endregaardene je bila majhna samotna vas, ki so jo obdajale visoke skalnate stene. Zemlja, ki so nanjo postavili vas, je bila ravna in rodovitna, presekala pa jo je široka reka, ki je drla z gorovja. Ta reka se je izlivala nedaleč od vasi v vodovje, ki se je videlo daleč naokolo.

K temu vodovju se je zatekel v čolnu mož, ki je prvi pričel trebiti dolino; ime mu je bilo Endre in sedanji vaščani so bili njegovi potomci. Nekateri so trdili, da se je zatekel semkaj vsled uboja, zategadelj so vaščani tako mrki; drugi pa so trdili, da so temu krive skalnate stene, ki celo o kresu že popoldne ob petih zapro solnčnim žarkom pot v dolino.

Nad vasjo je viselo orlovo gnezdo. Znešeno je bilo na skalnem vrhu v gorovju. Vsi so videli,

ko je pričela orlovka valiti, toda nikdo ni mogel do gnezda. Orel je plaval nad vasjo, planil na jagnje, planil na mlado kozo in enkrat celo na majhnega otroka ter ga odnesel. Zategadelj ni bilo varno v vasi, dokler je imel orel gnezdo na skalnem vrhu. Med vaščani je krožila pravljica, da sta v starih časih priplezala do gnezda dva brata in ga razdejala; toda sedaj pa ni nihče imel moči, da bi priplezal tje.

Kadarkoli se je srečalo v vasi dvoje oseb, sta govorili o orlovem gnezdu in se ozirali navzgor. Znano je bilo, kdaj so se vrnil vsako leto orli, kje se spustili na zemljo in napravili škodo in kdo je nazadnje poskusil splezati do gnezda. Mladina se je urila že od mlada plezati na gore in drevesa, predvsem pa se je vadila v borbi, da pripleza nekoč do gnezda in ga razdene, kakor sta ga razdejala tista dva brata.

Tisti čas, ki govorimo sedaj o njem, je bil med vaškimi fanti prvi korenjak Leif. Leif ni bil Endrejevega rodu, imel je kodraste lase in majhne oči, uganjal je vsakovrstne burke in ljubil je ženske. Bahal se je že v mladih letih, da bo

splezal do orlovega gnezda; toda stari ljudje so mu dejali, naj govori o tem bolj skromno.

To ga je še bolj netilo in še preden je bil v najboljših letih, je sklenil splezati na skalni vrh. Bil je jasno nedeljsko popoldne začetkom poletja; mladiči so se morali pravkar izvaliti. Velika množica ljudi se je zbrala pred skalno steno. Stari so odsvetovali, mladina je prigovarjala. Toda Leif je slišal samo svoje lastno hrepenenje, zategadelj je počakal, da je zapustila orlovka gnezdo, nato se je pognal in že je visel na drevesu več komolcev nad zemljo. Drevo je rastlo iz razpoke in po tej razpoki je pričel plezati navzgor. Majhni kamni so se mu rušili pod nogami, gramoz in prst je drčala nizdol, drugače pa je bilo tiho; samo reka v ozadju je hitela proti izlivu z zamolklim, neprestanim šumom. Strmejša in strmejša je bila skalna stena; dolgo je visel na eni roki, z nogo pa je iskal oporišča. Mnogo gledalcev, zlasti ženske, se je obrnilo v stran in so si rekli, da bi ne bil storil tega, ako bi imel še žive starše. Oprijel pa se je trdnega oporišča in je zopet iskal novega oporišča, zdaj

rudništvu zaposlenih žensk, to pa vsekakor prav čudno izgleda.

Vselej, kadar se gre za to, da se izvrši kaka važna, absolutno potrebna socialno-politična odredba, nam prihajate z argumentacijo, da s tem ne bi smeli biti oškodovani interesi uslužbenih delavcev in delavk. Kako daleč pa so oškodovani interesi v rudništvu zaposlenih žensk in kako daleč so zlasti v svojem razvoju oškodovani mladostni delavci, ki se po danes še obstoječem zakonu uporabljajo v rudništvu lahko izjemoma tudi med 12. in 14. letom, in zapomnimo si to dobro, tudi po noči, to vprašanje, ki je tako dalekosežnega pomena za delavstvo, za narodno gospodarstvo, za zdravstvene razmere med delavstvom, pa gospodje, ki so izdelali to predlogo, očitno niso prereševali s tisto resnostjo, ki bi bila pri takem vprašanju pač potrebna. To, kar sem sedaj na kratko navedel, je po mojem mnenju zadosten dokaz, da je ta predloga povsem nezadovoljiva. Poslanec dr. Adler je v prejšnji zbornici v socialno-političnem odseku, v katerem je bila ta predloga že izgotovljena, predlagal, da se starostna meja mladostnih delavcev, ki se lahko uposlijo v rudništvu in po noči, premakne od 14 na 16 let. Ta predlog je bil v socialno-političnem odseku odklonjen. Torej po mnenju tistih gospodov in strank, ki nosijo odgovornost za dotični sklep, ne bo prišlo do tega, da se mladostni delavci pod 16 leti v rudništvu po noči ne bodo smeli uporabljati za delo. Najbrž bodo gospodje dr. Licht in Schoiswohl, ki so v rudniških vprašanjih v socialno-političnem odseku igrali tako neslavno vlogo... (Poslanec Schoiswohl: No, no!) Da, da, gospod kolega Schoiswohl! Najbrž ste bili mnenja, da bi rudniške magnate v Avstriji vrag vzel, če mladostni delavci pod 16 leti v rudništvu v nočnem času ne bi smeli delati. (Poslanec Malik: Na to je ta patentirani patrijot pozabil, da potrebuje cesar vojake!) Na to ta gospoda seveda ne misli, smatrajo se temveč za prave zastopnike rudniškega kapitala v socialno-političnem odseku, kadar se gre za razpravo takih zadev. (Medklici.) Gospod poslanec Schoiswohl se huduje nad tem, da sem napravil to opazko, dovolil pa bi si gospod Schoiswohl, spominjati Vas na to, kako čudno stališče ste zavzeli v zadevi tedenskega izplačevanja pri rudništvu. (Poslanec Schoiswohl: O tega ne jemljem čisto nič nazaj, to je moje prepričanje! Vi imate lahko svoje prepričanje!) Le potrpite malo, pred prav kratkim časom je tu v zbornici poslanec dr. Lecher konstatiral dejstvo, da je mezdni delavec na podlagi današnje kapitalistične gospodarske uredbe in proizvodjalnih razmer prisiljen, da podjetniku cel teden kreditira svojo plačo in vsled tega med tem časom nima sredstev, da bi zadovoljeval svoje vsakdanje potrebe. Živila, ki jih potrebuje, mora jemati na kredit. Gospoda kolegu Schoiswohl pa se zdi povsem v redu, ako rudar svojo plačo 14 dni ali pa cel mesec kreditira rudniškemu magnatu. (Poslanec Schoiswohl: Mi smo napravili jako dobre izkušnje! Delavci sami ne želijo prav nič drugega!) Ako Vi, gospod Schoiswohl, trdite, da delavci nič drugega ne žele, potem Vam rečem, da je to absolutno neresnično. Jaz zastopam volilni okraj,

z roko, zdaj z nogo; odjenjalo je, izpodrsnil je, toda kmalu se je zopet ujel. Spodaj stoječi so čutili dihanje drug drugega. Tu se je dvignila vitka mlada deklica, ki je sama sedela na kamnu. Zaročila se je bila z njim že v otroških letih, dasi ni bila v sorodstvu z vaščani. Razprostrla je roke kvišku in kriknila:

„Lej, Lej, zakaj počenjaš to?“ Vse ljudstvo se je okrenilo proti njej, poleg je stal oče, deklica pa ga ni spoznala.

„Vrni se, Lej“, je vzkliknila; „ljubim te, tam gori ne dobiš ničesar.“

Videlo se je, da Lej pomišlja, trajalo je hip ali dva, potem pa je zopet plezal navzgor. Roka in noga sta mu bili zopet krepki in zato je šlo dolgo časa dobro; kmalu pa je pešal, zakaj čisto je počival. Kakor glasnik je pridrčal v dolino kamenček in vsi, ki so bili spodaj, so mu sledili z očmi, dokler ni prišel v dolino. Nekateri niso mogli več zdržati in so odšli. Deklica sama je stala na kamnu, vila roke in gledala navzgor.

Lej je zopet tipal z roko pred sabo, potem — deklica je natančno opazila — je roka popu-

v katerem se nahaja na tisoče rudarjev, ki stojijo brez izjeme na stališču, da je postopanje, ki ga je gospod poslanec Schoiswohl zagrešil v tem vprašanju, eminentno oškodovanje interesov rudarjev in podpora interesom Alpinske Montanske družbe (Živahno odobravanje in ploskanje. — Poslanec Schoiswohl: Kaj Vam ne pade v glavo!) Tako pojmujejo to zadevo rudarji, gospod kolega Schoiswohl. (Klic: Mož misli najbrž mesečno plačevanje v naprej!) Vi (k poslancu Schoiswohl) mislite najbrž, da bi se morala mezda mesečno v naprej izplačevati? (Poslanec Schoiswohl: Nimam nič proti temu!) Najbrž bodo gospod kolega Schoiswohl: in njegovi somišljeniki v socialno-političnem odseku, če bo ta naš iniciativni predlog, kakor upamo, kmalu zopet prišel v razpravo, najbrž bodo tedaj za to, da se morajo mezde rudarjem mesečno v naprej izplačevati. Za to Vam bomo, gospod kolega Schoiswohl zelo hvaležni. Vsekakor pa je jako značilno za način, kako se postopa z rudarskimi vprašanji, ako se kdo izreče proti temu, da bi morali rudarji svoje plače tedensko dobivati in ako se, četudi ne v besedah, pa po smislu trdi, da bi rudarji zapadli pijančevanju in da bi se pobarabili, ako bi svojo plačo dobivali vsakih štirinajst dni ali vsak teden. Dejstva, ki sem jih tu navedel, dokazujejo, da ne ovirajo samo vlada in birokrati hitrejšo rešitev socialno-političnih in takih vprašanj, ki naj bi šla v prid rudarjem, da tvori temveč tudi bojna vzajemnost takozvanega judovsko-liberalnega dr. Lichta s poslancem Schoiswohlom bistveno zapreko, da stvar ne more tako hitro naprej, kakor bi bilo želeli in kadar bi bilo potrebno. (Poslanec Schoiswohl: To je govoreno skozi okno!) To ni govoreno skozi okno, to je temveč dejstvo, ki se žalibog tajiti ne da. Kajti drugače bi bil mogel pač že prejšnji parlament za rudarje rešiti vsaj to predlogo.

Predloga glede prepovedi ženskega nočnega dela v rudniških podjetjih, vprašanje glede uporabe mladostnih delavcev in tudi vprašanje glede izplačevanja mezde, vse to bi bilo lahko že davno rešeno, ako Vi v socialno-političnem odseku ne bi tako postopali. (Poslanec Schoiswohl: Ali sem menda tudi jaz zakrivil, da je bila zbornica razpuščena?) To bi se bilo že davno lahko rešilo, preden je bila zbornica razpuščena. Prej sta bila gospoda poslanca Licht in Schoiswohl, ki smo ju morali žigosati kot sovražnika rudarjev sedaj pa je skupina okolo gospoda Kreka, slovenski klerikalci in tudi kakor sem včeraj izvedel, nemški klerikalci, torej Vaša skupina, gospod poslanec Schvisohl sedaj so torej ti tisti, ki so vložili svoj ugovor proti temu, da se naši predlogi v interesu delavcev brez prvega branja odkažejo odseku. (Poslanec dr. Benkovič: Proti vsem predlogom, ne samo proti tem predlogom!) Proti tem predlogom ste ugovarjali. (Medklici.) Očitno Vas je, gospod kolega Benkovič precej nemilo dirnilo, da smo to čudovito postopanje v zbornici razkrinkali, da namreč ugovarjate proti razpravi nujno potrebnih in važnih iniciativnih predlogov. (Poslanec Schoiswohl: To nismo bili mi, prosim, da to natančno konstatirate!) Vi ste takisto ugovarjali. To se je še danes zjutraj trdilo. Ako ta

stila, naglo se je oprijel z drugo, toda tudi ta je popustila. „Lej!“ je kriknila, da je odmevalo daleč po skalni steni in vsi so vzkliknili z njo. „Padal!“ so kriknili in so razprostirali roke proti njemu navzgor, možje in žene. Resnično, padal je, za sabo je vlekel pesek, kamenje, gramoz, padal je, padal neprenehoma, vedno hitreje; ljudje so se obrnili vstran in potem so slišali za sabo ob steni pok in šum in kmalu nato je padlo nekaj težkega kakor velika gruda mokre zemlje.

Ko so se zopet opogumili in se ozrli naokolo, je ležal na zemlji razbit, da ga ni bilo možno spoznati. Deklica je ležala nad kamnom — oče jo je odnesel.

Mladina, ki je najbolj priganjala Lejfa k drznemu početju, se ni upala niti roke položiti nanj in mu pomagati, nikdo ga ni mogel pogledati. Pristopiti so torej morali starejši. Najstarejši se ga je pritaknil in rekel: „To je bilo neumno — toda“, je pristavil in pogledal navzgor, „dobro je pa le, če visi nekaj tako visoko, da ne morejo doseči tistega vsi ljudje.“

trditev ne odgovarja resnici, potem je to samo z zadovoljstvom na znanje vzeti. (Poslanec dr. Benkovič: Vi pravite, da se godi to radi rudarjev, to ni res! — Klici: To so posledice!)

Podpredsednik Pernerstorfer: Prosim, da se govornika ne moti. (Konec prih.)

Nič cenega mesa, ampak nove davke!

Finančni minister je vrgel v zbornico cel zavoj novih davčnih predlog. Kar šestero zakonskih načrtov in sicer naslednje: predloge za zvišanje davka na žganje (od 90 vinarjev na krono 40 vinarjev), predlogo o zvišanju davka na pivo (od 34 vinarjev na 80 vinarjev, torej še za en vinar več proti zvišanju, ki ga je nameravala vlada v letu 1909, a ga je pozneje umaknila!), novo ureditev o odkazanju davkov na žganje, pivo in osebno dohodnino posamičnim deželam, predlogo o obdačenju mošta, predlogo o davku na avtomobile.

Davek na pivo in žganje bi pripadel skoro ves deželam (država bi dobila od tega ogromnega davka samo okoli 13,2 milijonov); pač pa bi se odpravile deželne doklade na pivo; nameravano povišanje je več kakor pet vinarjev na liter piva! V predlogi za obdačenje žganja se je sramotna izvozna nagrada še povišala (vinar za liter alkohola za prva štiri leta in potem v petem letu na 9 in v šestem na 8 vinarjev), „razširjenje“ se utemeljuje z „neugodnimi izvoznimi razmerami“ v špiritni industriji! Iz agrarnih pivovaren se je napravila koncesija: letni izdelek, pri katerem nastopi davčni popust, se zviša od 15.000 hektolitrov na 25.000 hektolitrov in sploh „se odpravi pri tej produkcijski meji slehrno povračevanje prejetega popusta.“ Preosnova vinskega davka, ki je bila izmed vseh Bilinskih davčnih predlog najpravičnejša, se je opustila, prav tako tudi obdačenje vina v steklenicah, ostalo je samo še skromno obdačenje mošta (50 vinarjev, 1 K do 2 K; v predlogah Bilinskega je šel davek do 5 K.) Obdačenje avtomobilov je tudi zelo boječe, postavki, ostanejo, kakor priznava tudi vlada same, za manjše in srednje avtomobile precej daleč za obdačenjem v Nemčiji. Koncesija agrarcem je tudi precejšnje znižanje pristojbin za nepremičnine pri brezplačnih prenosih nepremičnin na bližnje svojce. S kratka: brezzmiseln, protisocialen, kratko malo nemožen davčni program.

Cilji in pota socialne demokracije.

Socialna demokracija ni politična stranka v navadnem smislu te besede kakor so druge politične stranke. Vse druge stranke želijo in hočejo ali obnoviti takšne razmere, kakršne so nekoč bile, ali pa ohraniti obstoječe razmere; v najboljšem slučaju skušajo šele današnje razmere, take kakor so neznatno popravljati, reformirati.

Nasprotno je socialna demokracija nositeljica socialne revolucije, njeno stremljenje gre za popolnim preobratom človeške družabne uredbe. Socialno-demokratsko gibanje je največje kulturno gibanje, ki ga je svet kdaj doživel. To gibanje se ne omejuje na eno državo, marveč se razteza po celem svetu. In tudi s tem se socialna demokracija razlikuje od vseh ostalih političnih strank. Edino še klerikalne stranke so takisto mednarodne. Toda te stranke le še spačen, izprijen in skvarjen ostanek kulturnega gibanja, ki se je pred skoraj 2000 leti razlilo preko vseh nacionalnih in državnih meja; te stranke so samo še ostanek nekdanjega silnega pokreta (gibanja) krščanstva.

No, s tem še ni rečeno, da skupnost interesov naših nasprotnikov preneha ob narodnih ali državnih mejah. Ljudevitu XVI. francoskemu kralju so v boju proti meščanski revoluciji prihiteli na pomoč tuji vladarji. Davno pred zedinjenjem Nemčije so pruski vojaki ubijali badenske republikance, a Habsburžani so v sličnem boju poklicali ruske kazake v svojo deželo, da preženo milim podanikom iz glave republikansko misel. Proti radikalni mladini svojih domovin so se združili najmočnejši evropski vladarji pod vodstvom avstrijskega kancelarja Meternicha v takozvano sveto alianco (zvezo). In še danes išče nemška reakcija svojo podporo v ozkem prijateljstvu z ruskim batjuško. Nemški kapital potuje

v inozemstvo v lov za dobičkom, a v Nemčijo zopet vabi cenejše poljske in češke delavce, da jih lažje izkorišča. Slične razmere vladajo v vseh deželah.

Mednarodnost socialne demokracije se razlikuje od one mednarodnosti v tem, da se ponosna odreda lažnjivega nakita nacionalne fraze, da ponosno pokazuje svoje pravo, pošteno lice. Naša mednarodnost se razlikuje tudi v tem, da počiva njen smoter (cilj) na veliko čvrstšem in močnejšem temelju nego so temelji trenutnih in nujnih zvez, ki jih sklepajo gospodujoči razredi posameznih dežel pod pritiskom želje za dobičkom in iz želje za reakcijo.

Cilj socialne demokracije je preobrat kapitalistične družbe v socialistično družbo. Socialna demokracija spoznava, da se v telesu današnje družbe razvija nova družba, ki ne bo pripuščala, da bo glede uporabe zemljišča in strojev odločevala samovoljna in prešerna volja poedincev, ki pa tudi ne bo dopuščala nadaljnjega nereda v proizvodnji in razdelbi ekonomskih produktov.

S svojo kleveto, da hočejo socialisti razdeljevati, morejo naši nasprotniki računati na uspeh edino le pri popolnoma neizkušeni ljudih. Socializem produktov človeškega dela noče enkrat kopiciti v velikih skladiščih (magazinih), a drugokrat zopet razdeljevati — to je nesmisel — socializem temveč hoče, da postavi na mesto današnjega načela porazdelbe teh produktov drugo načelo, ki bo bolj odgovarjalo interesom delavskega razreda.

Zmaga socialistične družabne uredbe je najvišja stopnja razvoja človeške civilizacije, ki si jo moremo zamisliti. Socialistična borba osvobodi večino ljudi iz sramotnega in barbarskega suženjstva in gladovanja, osvobodi vse sposobnosti poedincev, ki hlepe po širšem polju delovanja, ta borba daje celemu človečanstvu možnost materialnega in duševnega uživanja. Kdor zaradi socializma trepeče pred novo „suženjsko državo“, ta ne pozna človeške narave ter jo grdi. Ogromnemu delu človeštva ni svobodno delo nikakšno breme, temveč neizogibni predpogoj srečnega obstanka. Današnja družba slavi bogato lenuharjenje, a pošteno delo uprega v sramotni jarem suženjstva. Družbi, ki prezira lenuharjenje, a spoštuje delo, ne bo nikoli nedostajalo vrednih rok.

Ta veliki družabni, ekonomski in politični preobrat pomeni v razvoju človeškega rodu velik napredek, vendar pa on nikakor ne pomeni prvega napredka. Če bi kak Francoz iz 18. stoletja v današnji buržoazko-kapitalistični republiki ponovno prišel na svet, bi se mu zdelo, da se nahaja na kakem drugem planetu, ali pa bi vsaj mislil, da je od njegove smrti preteklo že tisoče in tisoče let. Misel, da bi bil nemogoč še jačji in silnejši preobrat nego je bil prehod iz fevdalne države v kapitalizem ali pa, da bi za njegovo oživitvorjenje trebalo še mnogo stoletij, ta misel je povsem kratkovidna in nasprotuje vsem zgodovinskim izkušnjam. Ni res, da je „vedno tako bilo“. Nikoli še ni bilo tako in nikoli več ne bo tako. Zgodovina ne sestoji iz ponavljanja, temveč iz neskončno številnih in neprestanih izprememb.

Trditev „individualistov“¹⁾, da bo socialna demokracija uničila svobodo poedincev, je takisto jako zgrešena. Individualizem in socializem nista nasprotji, temveč je zadnji predpogoj prvega. Kdor gleda z odprtimi očmi današnjo družbo, ta ve, da ustvarja socialna demokracija že danes iz podložnih in plašljivih mas svobodna in ponosna človeška bitja. Iz „prostega“ delavca je vstvarila zakonodajalca, govornika, književnika in uradnika. Ona bo tudi v bodočnosti jemala državniške, umetniške in pesniške iz tesnih delavskih stanovanj. Socialna demokracija, ta kakor pravijo nasprotnica individualizma pretvarja mase v močne individualitete (osebnosti).

Konservativci²⁾ pravijo, da hočemo „zrušiti oltar in prestol“. Mi smo sicer prepričani, da je

¹⁾ Individualizem je struja, ki uči, da prihajajo vsa gibanja in vse uredbe od jakih poedincev in da mora zato, kdor hoče vplivati na razvoj človeške družbe, odgajati „močne individue“ (poedince). Individualizma je več vrst in se tudi na razne načine tolmači. Individualiste imenujemo pristaše individualizma.

²⁾ Konservativci so struja, ki želi človeško družbo ohraniti na onih temeljnih podlagah, kakor je danes. Beseda prihaja od konservirati — latinsko conservare — (ohraniti v enakem stanju).

najboljša oblika države vlada demokracije, to je vlada celega naroda, a ne monarhija, to je vlada poedincev, rojenega za to službo. No, mi nočemo vladarjev niti ubijati niti jim nasilnim potom jemati njihovo oblast. Mi njihovo moč in gospodarstvo ne pobijamo s topovi, s puškami in ječami, temveč z razlogi, za katere skušamo pridobiti večino naroda. Zaeno pobijamo tudi sistem, ki zatira človeško svobodo, svobodo človeškega duha in polni ječe s poštenimi ljudmi, ki jim je bilo na jeziku ono, kar jim je bilo tudi v srcu.

Socialna demokracija, katera proti nasprotniškemu nazoru ustaja samo z duševnim orožjem, a ne s surovo silo, nikakor ne more, da bi katerokoli vero potlačevala z nasilnimi sredstvi. Ako v svojem programu proglašava vero za privatno stvar vsakega poedincev, potem s tem pošteno vero mnogo višje ceni in spoštuje nego jo spoštujejo mnogi njeni svečeniki. Inkvizicija in barbarsko načelo državne vere, ki je ljudstvu zapovedovalo, da moraa biti iste vere kakor njegov vladar, državno priznanje in državna zaščita gotovih verskih družb, to je bilo nedostojno in nevredno vsake religije. Tem nedostojnejše je to za lepa načela krščanske vere.

Zastopniki gospodujočih cerkva imajo navado, kadar socialno demokratično časopisje kritizira njihov nauk in njihovo delovanje, da potem napadejo socialno-demokratično načelo, „vera je privatna stvar“, ki ga, kakor pravijo, socialni demokratje pri takih prilikah kršimo. Nasprotno je resnica. Ako naj bo vera privatna stvar, to je stvar svobodnega prepričanja, potem pač ne more biti zabranjena razprava verskih vprašanj, tembolj je marveč nujno in potrebno v interesu svobodne vere. Najmanj pa nam more naš program zabranjevati pokazovati na dejstvo, da so zastopniki privilegiranih krščanskih državnih cerkva od kuščanstva obdržali edino oblike, v vsem drugem pa so postali sluge kapitalističnega sistema, ki najkrutejše žali in prezira vse moralne nauke krščanstva.

Od drugih strank se razlikuje socialna demokracija tudi v tem, da se ne obrača na vse katolike, na vse pravoslavne, na vse muslimane, na vse Slovence, na vse Hrvate ali Srbe, Madjare ali Nemce ali na vse državljane, temveč se obrača samo na delavstvo, na delavni narod. Socialna demokracija je duševni izraz in politično zastopstvo tlačene razreda, ki živi v bedi, ki pa je vendar silen in ki vstaja in se dviga. In v ta razred šteje socialna demokracija vse one, ki v mestu ali na deželi proti mezdi opravljajo telesno in duševno delo.

Slabo plačani uradnik ali revni književnik je v tem smislu tudi delavec in proletarec, kakor mali kmet. Toda delavski razred sestoji po največjem delu iz industrijskega in poljedelskega meznega delavstva. Njih prosvetiti, organizirati in vnesti s težnjo za socialistično družabno uredbo, njih probuditi in uvesti v boj, v katerem nimajo ničesar izgubiti, pač pa vse pridobiti, to je naloga socialne demokracije ali socialistične stranke.

Po „Radnički Borbi“

Socialno zavarovanje.

Ko je baron Bienenrth razpustil državni zbor, je padel pod mizo z drugim vred tudi načrt zakona o socialnem zavarovanju. Dolgo časa se je bavil z njim pododsek socialnozavarovalnega odseka in ga je malo pred razpustom zbornice tudi dodelal. V odseku je bilo treba še kvečjemu kaj redigirati in dogotovljeni načrt bi bil prišel v zbornico. Ali ljudskim sovražnikom to ni dalo miru. Dasiravno je bil načrt, ki ga je predložila Beckova vlada, močno poslabšan, kapitalisti še tega niso hoteli dovoliti delavstvu.

Zgodovina socialnega zavarovanja je sploh žalostno poglavje avstrijske politike. Že nad deset let se bori avstrijsko delavstvo za socialno zavarovanje. Ker pa ni imelo v parlamentu svojih zastopnikov, se je moralo boriti izven parlamenta. Skušalo je pripraviti privilegirano zbornico do tega, da bi to važno vprašanje prišlo vsaj na dnevni red zbornice.

L. 1907. pa so bile prvič volitve v državni zbor po splošni in enaki volilni pravici. Izvoljenih je bilo 89 socialnodemokratičnih poslancev (87 v glavnih in ožjih volitvah, dva pa pozneje). To je presenetilo vladno in nastop socialno demokratičnih poslancev ji je pokazal, da bo mo-

rala vpoštevati to skupino, do katere goji že od nekdaj veliko mrznjo. In res je vlada leta 1908 predložila zbornici načrt socialno zavarovalnega zakona. Toda Beckova vlada se je kmalu nato umaknila Bienenrthovi, ki je bila za ljudske potrebe skrajno neplodna. Edini militarizem je s to vlado jako dobro izhajal.

Bienenrth je z večnim odgajanjem in zaključevanjem spravljal zadevo v največjo nevarnost. Samo energični nastop socialno demokratičnih poslancev je preprečil, da ni delo popolnoma zaspalo.

Že opetovano smo pisali v našem listu, kako so se v odseku združili vsi nasprotniki delavstva in na vsak način hoteli onemogočiti socialno zavarovanje. Vedno so imeli kakšno pretvezo za zavlačevanje in vedno sklepali nadaljna poslabšanja že itak nezadostne vladne predloge. Zanašali so v zavarovanje drag in neploden birokratizem. Mešali so v en lonec različno zavarovanje delavcev in samostojnih, določali so rente, ki so pa bile še najbolj podobne miloščinam. In potem zloglasni § 231, po katerem se je hotelo železničarjem prikrajšati pravice do rente.

Sovražniki delavstva so celo rekli, da bi železničarji nalašč žrtvovali zdrave ude, samo da dobijo poleg pokojnine še rento.

Dasiravno je bil načrt močno poslabšan, bi nudil delavstvu vsaj nekaj in socialno zavarovanje bi lahko že bilo uvedeno.

Toda Bienenrthu, ki se ni brigal za ljudske potrebe, je bilo mar le zato, da si še nadalje ohrani ministrski stolček. Razpustil je državni zbor. Toda s tem je najhujše udaril svoje krščansko socialne ljubljence in je vrhutega moral še sam pobrati šila in kopita in oditi.

Ko je bila nova zbornica skupaj, so socialni demokratje opozarjali na važnost socialnega zavarovanja in zahtevali, da se zopet predloži zbornici prejšnji načrt. Gautsch pa je imel druge skrbi in se je izgovarjal, da se mora načrt predelati. A to bi se bilo lahko zgodilo na podlagi starega načrta. Gautsch pa tudi ni povedal, kako bi ga on rad predelal.

Vrhutega pa je vladno reformiranje popolnoma nepotrebno, ker boj se bo itak razvijal ne glede na star ali nov načrt. Sovražniki delavstva bodo napeli vse moči, da poslabšajo, kar se le da. Socialni demokratje pa se bodo morali boriti z vsemi silami za vsak košček delavske koristi.

V petek 24. novembra t. l. je šel načrt socialnega zavarovanja v odsek in veliko delo, ki je največjega pomena za tisoče delavcev, se bo zopet pričelo. Delavstvo pa bo moralo stati na straži, da se bo delo nekoliko bolj pospešilo in da se bode načrt zboljšal, ne pa poslabšal.

O tozadevnih razpravah bomo še poročali.

Strokovni pregled.

s Premogovni predlogi draginjskega odseka. Po glasovanju poslanske zbornice o mesnem in sladkornem vprašanju bo zanimalo, ako podamo predloge draginjskega odseka o premogovnem vprašanju. Predlogi so že tiskani in pozivajo vladno: 1. Naj predloži načrt, o prenovljenju rudarske postave, ki daje državi oblast, da postavi premogovnike vsak hip iz razlogov javne blaginje pod prisilno upravo in zlasti tedaj, ako se udeležujejo rudniški posestniki ali neodvisni rudosledci kartelov ali monopolnih stremljenj ali če omeje svoj obrat, sporazumno z drugimi podjetniki. 2. Naj predloži načrt razlastitvene postave, ki pooblašča državo, da vsak hip razlasti premogovnike iz razlogov javne blaginje. Določitev primerne odškodnine rudniških posestnikov in svobodnih rudosledcev naj se odkaže rednim sodiščem. 3. Naj določi dovolitvene stroške in maksimalne cene ter jih predloži poslanski zbornici. 4. Naj naroči rudniškim oblastim, da uporabljajo rudarsko postavo strožje kakor doslej in naj zlasti s strogo uporabo paragrafov 220 do 242, 235 do 250 splošne rudarske postave gledajo na to, da se izvršujejo paragrafi 170 do 188 splošne rudarske postave. Zlasti se morajo opozoriti rudniške oblasti na to, da se smatra često po medsebojnem dogovoru podjetnikov omejena produkcija za prekinjenje predpisanega, kar se da popolnega obratovanja v zmislu paragrafov 170, 174, 243 spl. rud. postave in da se smejo roki za otvoritev prekinjenega stalnega obrata (§ 182 spl. rud. post.) podaljšati samo na podlagi temeljitih poizvedb in samo tedaj, ako ovira zopetni pričetek stalnega obratovanja višja sila. 5. Cenovniki za premogovni prevoz se morajo zmanjšati, odpraviti se mora otežkočevanje premogovnih prevozov vsled pomanjkanja vagonov in vsled nezadosti postajališč in se mora tozadevno po-

ročati državnemu zboru o odredbah za pospeševanje premogovnih prevozov. 6. Proste premogovne zaloge državnih rudnikov naj se oddajo naravnost konzumentom večjih mest ali njih mestnim upravam, proti dovoljenju trimesečnega plačilnega roka naj se naravnost in takoj prodajo in odpošljejo proti 50 odstotnemu popustu na vozni. 7. Vokrožju kamnitega premoga moravsko-šlezijskega in gališkega kamnitopremogovnega ozemlja naj se po možnosti pridobe premogovne žile in naj se ustanove tam premogovniki. Prepove naj se obrtno kupčevanje s premogovnimi žilami. 8. Naj se poslužuje pri direktni oddaji premoga iz eraričnih rudnikov delavskih konzumnih društev kot prodajnih organizacij pod pogoji, da konzumna društva oddajajo premog za kupno ceno. 9. Naj oddaja premog iz eraričnih premogovnikov naravnost na deželne zveze poljedelskih zadrug. 10. Naj se izroči montanska železnica Kladno-Nušice javnemu obratovanju, da se s tem sceni spečavanje Kladenskega premoga. 11. Naj se opusti v sedanji splošni druginji slebrno zvišanje železniški tarifov na premog. 12. Naj se takoj da na razpolaganje občinam premog, ki z njim razpolaga država, po zmernih cenah in s trimesečnim plačilnim obrokom. Po preteku pogodbe s tvrdko Weimann (31. decembra 1912) naj se ta množina poveča z večjo proukcijo.

Dopisi.

d Zagorje. Vsi zaupniki politične, strokovne in mladinske organizacije so naprošeni, da se v nedeljo, dne 17. t. m., ob 9. uri zanesljivo udeležijo sestanka, ki se bo vršil v prostorih konzumnega društva.

d Zagorje. Delavci in delavke! Prihitite v nedeljo, dne 17. t. m., vsi do zadnjega na ljudski shod, ki se vrši ob 3. uri popoldne v dvorani g. Michelčiča na Toplicah. Poročevalec iz Ljubljane bo govoril o pomenu in ciljih delavske organizacije „Vzajemnost“, ki se najlepše razcveta skoraj po vseh važnejših krajih na Kranjskem. Ustanovitve njene podružnice je danes nujna potreba tudi za Zagorje. Zato poskrbite sodrugi, da bo nedeljski shod kot u s t a n o v n i shod podružnice „Vzajemnosti“ čim najboljše obiskan!

d Iz pašalika alpske montanske družbe. Iz F o h n s d o r f a nam pišejo: Pogosto smo bili že prisiljeni govoriti o nedopustnih razmerah v jamskem obratu, le malo pa smo omenjali doslej en obrat izven jame in sicer na seperaciji. Tu uporabljajo moč in žene za najtežja dela in že več let so razmere pri tem obratu skrajno slabe. Prišli pa so novi uradniki, ki so zelo vplivali na obrat. Zlasti nadinženir Steiner, ki je imel o obratovanju še zelo malo razumevanja, je hotel ta obrat prenoviti kar čez noč s tem, da je zmanjšal število delavcev in štedil z materialom, da bi povisil, kar se da, dividende akcionarjem in nagrade uradnikom. Njegov uspeh v tem oziru je bil enak ničli in lahko trdimo, da je nadinženir prizadejal s svojo prakso in s svojimi uredbami alpinisti več škode kakor koristi. Često se je zgodilo, da so morali ostati še pri poldanskem šihu močje in žene, ki so imeli zjutrajnji ših in so hoteli ob pol eni po končanem delu trudni in zmučeni domov. Morali so torej čisto po 18 ur nepretrgoma delati. Delavci bi se ubranili take prenapornosti, toda vsakemu so znane posledice, ako bi ne hotel po končanem šihu delati, še enega. Sploh so uradniki in pazniki na separaciji naravnost brezobzirni. Vsak pameten človek, uradniki alpine so ob vso pamet, ako so jo sploh kdaj imeli, bi rekli, da dobe delavci za čezurno delo dvojno plačo. Kdor to misli, slabo pozna alpino. Delavci, ki opravljajo čezurno delo, dobe samo plačo navadnega ših za zanj; k temu pa pride še nenavadno priganjanje, ki je že naravnost brezvestno. Ako pridejo delavci in delavke po bolniške liste v pisarno, tedaj jim ne verjamejo boleznim kar je vendar skoro neizogibno pri tem brezmejnem priganjanju. Mazanje vozačev smatrajo ti gospodje za nepotrebno, tiste delavce, ki bi imeli mazati voziče, tirajo k drugemu delom, ker primanjkuje delavcev. Česar uradniki ne opravijo s svojimi možgani, to hočejo nadomestiti z zmerjanjem in psovkanji. In samoobsebi je umljivo pri teh gospodih, da ne izbirajo z besedami, kadar zmerjajo delavce. Pazniki tudi ne morejo storiti nič koristnega za obrat, ker jim uradniki ne puste. Sploh je silno pomanjkanje delavcev, ki se je že zelo občutilo in se bo po zimi, kadar zapade sneg, še bolj. Seveda bodo potem izobraženi gospodje zmerjali delavce z lenuhi in nanje vračali krivdo.

Razne stvari.

r Tajne grada Rima. (Skrivnosti mesta Rim.) — Roman v 10 zvezkih s 17 slikami stane sedaj samo 1 krono (prej 2 K), s poštnino 1'20 K. Ta roman, ki smo ga v našem listu tudi že omenjali, je nadaljevanje „Španjolski inkviziciji“ in nihče ne bi smel opustiti prilike, da prečita ta roman. — Obadva romana toplo priporočamo vsem

tistim rudarjem in drugim delavcem, ki razumejo hrvatski, zlasti pa našim hrvatskim tovarišem v Istri in Dalmaciji. Sprejmejo se samo naročila proti prej vposlanemu denarju. Naročila sprejema: Naklada „Luč“, Zagreb, Ilica broj 55.

r Španjolska inkvizicija. Roman v 14 zvezkih, o katerem smo v našem listu že poročali, stane sedaj s a m o 1 K (prej 2'40 K), s poštnino 1'20 K. Kdor želi upoznati prave razmere za časa inkvizicije na Španskem, naj si ta roman na vsak način nabavi.

Žepni koledar za leto 1912

z jako bogato vsebino je izšel v založbi „Zarje“ v Ljubljani. Cena K 1, po pošti K 1'10.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

L. Jax & sin Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo
bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Občno konsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

za nakupovanje vseh
življenskih potrebščin
kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah.

Josip Kremžar Ljubljana

Gledališka stolba št. 3

izdeluje domači brinjevec,
borovničevce, hruševo in
slivovo žganje ter vinski
tropinovec.

Priporoča svoje izdelke po najnižjih cenah. Postrežba točna!

Rupert Novak

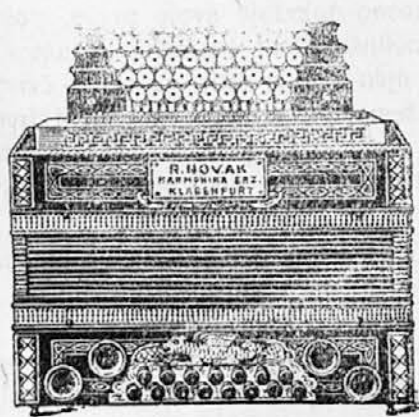
I. koroška izdelovalnica godal

Ebenthalerstraße
Nr. 3.

Celovec.

Ebenthalerstraße
Nr. 3.

Ustanovljena l. 1874., odlikovana z
bronasto medaljo l. 1885., s srebrno
medaljo l. 1911.

Ustanovljena l. 1874., odlikovana z
bronasto medaljo l. 1885., s srebrno
medaljo l. 1911.

priporoča harmonike s finimi jeklenimi glasnicami (Stahlstimmen) in krepkimi basi. Popravila vseh vrst se najceneje računajo. Izmenjavajo se tudi stare harmonike proti novim.

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke opremljena z najnovejšimi stroji. Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica
žitnih drož.

Maks Zalokar,
Ljubljana.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastrniku

priporoča

svojo bogato zalogo

špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

prijatelj moj,

Gre na vsako pot z menoj!

Ker se večkrat z njim krepčam,
Vedno zdrav želod'e imam!

Najboljše krepčilo želodca!

Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!

Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano.